

Meertaligheid omarmen dankzij muzische expressie

1. Inleiding

Toegegeven, omarmen wat een nadeel is, lijkt een wat vreemde aanpak. En meertaligheid wordt vaak gezien als een nadeel. Het bemoeilijkt immers een uniforme, heldere en directe communicatie die nodig is voor een gedegen kennisoverdracht en dito evaluatie. Maar een nadeel kan, mits een verrassende invalshoek of een onverwachte strategie, best wel eens een voordeel zijn. In de workshops die we geven, laten we meertaligheid eerder een actieve rol spelen in plaats van die zo elegant en efficiënt mogelijk buitenspel te zetten.

2. Muzische expressie als verrassende invalshoek

Doorgaans wordt het muzische in een aantal domeinen opgedeeld: ‘muziek’, ‘beeld’, ‘drama’, ‘beweging’, ‘dans’ en ‘media’. Elk van deze domeinen verwijst naar wat wij beschouwen als pijlers van onze Westerse collectieve cultuurbeleving: ‘beeldende kunsten’, ‘literatuur’, ‘theater’, ‘architectuur’, ‘film’, ‘dans en choreografie’, ‘fotografie’ of ‘muziek’. Deze domeinen hebben het gemeenschappelijke kenmerk dat ze zich in mindere of meerdere mate kunnen onttrekken aan het taalsysteem en taalgebruik. Ze tonen vaak meer affiniteit met het zintuiglijke, het sensitieve en het lichamelijke. Maar ze bezitten wel degelijk een communicatieve potentie. Wanneer mensen niet talig met elkaar kunnen communiceren, zie je ze al snel gebruikmaken van ‘gebaren’, ‘intonatie’, ‘beeld’, ‘mimiek’ of ‘houdingen’. Lichamelijkheid en zintuiglijkheid worden aangewend om de taalbarrière te overbruggen en communicatie mogelijk te maken. Deze communicatie is, vanuit een zuiver praktisch oogpunt, minder efficiënt dan wanneer elke deelnemer dezelfde taal zou spreken. Maar ze is ook meer divers, vaak improvisatorisch van karakter en intuïtief, want minder ingestudeerd. Dit ligt geheel in de lijn met recent onderzoek dat eerder in de richting wijst van een aangeboren capaciteit om sociale affiliatie te verwezenlijken in plaats van dat mensen over een aangeboren taalvermogen beschikken.

Communiceren is aangenamer wanneer er in die communicatie een persoonlijke en eigenzinnige toets doorklinkt. En wanneer het gaat over iets waar je betrokken bij bent. Daarom levert het aanleren van een taal aan de hand van geïsoleerde woordenschatoefeningen of van het naspelen van vooraf bepaalde scenario's à la 'ik ga naar de winkel en heb dit en dat nodig en hoeveel moet ik daarvoor betalen' vaak een mager taalgebruik op. Door betrokkenheid voor ogen te houden en taalgebruik te laten voortvloeien uit persoonlijke belevingen krijg je een doorleefd, rijk en diverse taalgebruik, ook al worden er meer fouten gemaakt. Maar van fouten kan je leren; van perfectie niet. Een eenzijdige focus op taalfouten creëert immers faalangst waardoor de jonge leerders steeds minder gemotiveerd zijn om de taal te leren.

Muzische domeinen zijn uitstekend wanneer het gaat om het genereren van speelse, persoonlijke en bij wijlen intense belevingen. Deze belevingen hebben een esthetisch karakter: de herinnering aan een unieke belevenis die lang kan nazinderen. Bovendien bezitten ze een sociaal aspect. De muzische activiteiten in onze workshops zetten leerlingen vanuit hun betrokkenheid aan om met elkaar te overleggen en hun ervaringen te delen. In een meertalige context verloopt dat moeizamer, maar het enthousiasme om te overleggen en met elkaar te delen, maakt dit ruimschoots goed. De ervaring dat je een zelfverzonnen figuurtje in een verhaal stopt dat je samen met een aantal van je klasgenoten *à l'improviste* bedenkt, waarna je dat figuurtje ook nog eens ten tonele voert en van klank of geluid voorziet, levert je een reeks unieke en persoonlijke ervaringen op met een beklijvend effect dat afstraalt op je taalgebruik en taalkennis. Persoonlijke ervaringen wil je graag delen omdat ze een klankbord zijn van je identiteit. En daarvoor is een gemeenschappelijke taal handig. Op die manier wordt taakgericht werken een uitdaging voor leerlingen in meertalige klassen. Zij worden zich bewust van het belang van een goede basiswoordenschat in de vreemde taal.

3. Strategie voor muzisch taalonderwijs

De strategie van onze muzische workshops komt erop neer dat we gebruikmaken van open processen en zo vaak mogelijk trachten om meerdere muzische sporen te combineren. Bovendien zetten we in op interactief leren met een voorkeur voor interactie tussen *peers*. Als gevolg hiervan ontstaat een creatieve dynamiek en krijg je expressie op verschillende niveaus en met een wisselende intensiteit. Een leerling die zich eerder tot muziek aangetrokken voelt, zal zich liever en spontaner muzikaal uiten, terwijl een andere leerling dat liever beeldend doet. De belevingswereld en interesses van de leerlingen zijn de motor van creatieve processen. We zorgen ook voor een afwisseling tussen individuele en collectieve impulsen zodat er ruimte is voor besloten ervaringen en open interactie met anderen. Door meerdere besprekings- of beschouwingsmomenten te voorzien, creëren we een natuurlijk en aantrekkelijk platform om de schooltaal Nederlands aan te leren. Dankzij de ervaring van ons vorige onderzoeksproject

taalCULTuur, dat we in 2017 voorstelden op de HSN-conferentie, wisten we dat muzische expressie een betekenisvolle manier is om taal in te oefenen. Door in het huidige project, *Ontwikkelingsgericht en muzisch taalonderwijs in meertalige basisscholen met schooltaal Nederlands*, meer in te zetten op de raakvlakken tussen ‘taal’, ‘beeld’, ‘drama’ en ‘muziek’ verkennen we, samen met leraren en leerlingen, nieuwe vaardigheden die aansluiten bij het onderwijs van de 21ste eeuw, zoals ‘creatief met elkaar kunnen samenwerken’, ‘kritisch en probleemoplossend denken’ en ‘bij machte zijn om te communiceren in diverse contexten’.

4. Concreet

Aan de hand van een concrete casus en een videofragment van één van onze workshops bespreken we met jullie de opportuniteiten voor ontwikkelingsgericht muzisch taalonderwijs. Hoe kunnen leerkrachten hierop inzetten? Welke zijn de opportuniteiten en welke de struikelblokken? Hoe kan je een vakoverschrijdende of klasoverschrijdende samenwerking tot stand brengen en hoe (ver)leg je de focus op meervoudige competenties? Voor dit project krijgen we financiële steun van de Nederlandse Taalunie en werken we intensief samen met la Haute Ecole de la Ville de Liège. Vervolgens zoomen we even in op het Erasmus+ KA2-project *Articulan*, het Europese vervolg van *TaalCULTuur*. Ook in dit project wordt de output gerealiseerd door een samenwerking tussen drie departementen van de Hogeschool PXL: *PXL-Education*, *PXL-Music* en *PXL-Mad School of Arts*. Maar deze samenwerking wordt nu uitgebreid door de medewerking van drie Europese universiteiten. In *Articulan* onderzoeken we de mogelijkheden om kinderen met cultureel en talig verschillende achtergronden een veilige omgeving te bieden voor creatieve expressie en talige interactie door gebruik te maken van de universele talen van beeld, muziek en drama.

Referenties

- Arnheim, R. (1997). *Visual Thinking*. Berkeley/Los Angeles/London: University of California Press.
- Capitaine, F., M. Chantraine & C. Bosmans (2018). *Osez l'approche interactive*. Wommelgem: De Boeck.
- Dewey, J. (2005). *Art As Experience*. New York: Penguin.
- Frijns, C. (2018). “Nederlands als tweede taal: een onderzoek naar de relatie tussen interactiestijlen en taalverwerving bij kleuters”. In: *Tijdschrift taal voor opleiders en onderwijsadviseurs*, 9 (13), p. 4-7.
- Gadamer, H-G. (2010). *Het schone. Kunst als spel, symbool en feest*. Amsterdam: Boon.

- Golomb, C. (2003). *Child Art in Context. A Cultural and Comparative Perspective*. Washington: American Psychological Association.
- Heusden, B. van & P. Gielen (eds.) (2015). *Art Education Beyond Art. Teaching Art in Times of Change*. Amsterdam: Valiz Uitgevers.
- Kress, G. & T. van Leeuwen (2006). *Reading Images. The Grammar of Visual Design*. New York/London: Routledge.
- Meyer, O., D. Coyle, A. Halbach, K. Schuck & T. Ting (2015). "A pluriliteracies approach to content and language integrated learning – mapping learner progressions in knowledge construction and meaning-making". In: *Language, Culture and Curriculum*, 28 (1), p. 41-57.
- Nightingale, R. & P. Safont (2019). "Conversational Style and Early Academic Language Skills in CLIL and Non-CLIL Settings: A Multilingual Sociopragmatic Perspective". In: *English Language Teaching*, 12 (2), p. 37-56.
- Pladevall-Ballester, E. (2018). "A longitudinal study of primary school EFL learning motivation in CLIL and non-CLIL settings". In: *Language teaching Research*, 23 (6), p. 765-788.